PIRMOSIOS INSTANCIJOS TEISMO
(penktoji išplėstinė kolegija) NUTARTIS
2004 m. birželio 28 d. *

Byloje T-342/99 DEP

Airtours plc, atstovaujamas *solicitor* M. Nicholson, nurodžiusio adresą dokumentams įteikti Liuksemburge,

ieškovė,

prieš

Europos Bendrijų Komisiją, atstovaujamą R. Lyal, nurodžiusio adresą dokumentams įteikti Liuksemburge,

atsakovę,

dėl prašymo nustatyti bylinėjimosi išlaidas, kurias *Airtours plc* turi atlyginti Komisija, remiantis 2002 m. birželio 6 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimu *Airtours prieš Komisiją* (T-342/99, Rink. p. II-2585),

* Proceso kalba: anglų.

EUROPOS BENDRIJŲ PIRMOSIOS INSTANCIJOS TEISMAS
(penktoji išplėstinė kolegija),

kurį sudaro pirmininkė P. Lindh, teisėjai R. García-Valdecasas, J. D. Cooke, P. Mengozzi ir M. E. Martins Ribeiro,

sekretorius H. Jung,

priima šią

Nutartį

Faktai, procesas ir šalių reikalavimai

1 1999 m. gruodžio 2 d. Pirmosios instancijos teismo sekretoriatui pateiktu pareiškimu *Airtours plc* (šiuo metu vadinama *My Travel Group plc*) pareiškė ieškinį dėl 1999 m. rugsėjo 22 d. Komisijos sprendimo Nr. 2000/276/EB, kuriuo koncentracija pripažinta nesuderinama su bendrąja rinka ir su Europos ekonominės erdvės susitarimu, panaikinimo (byla IV/M.1524 – *Airtours/First Choice*, toliau – Sprendimas) (OL L 93, 2000, p. 1).

2 2002 m. birželio 6 d. Sprendimu *Airtours prieš Komisiją* (T-342/99, Rink. p. II-2585, toliau – sprendimas *Airtours*) Pirmosios instancijos teismas panaikino Sprendimą ir priteisė iš Komisijos bylinėjimosi išlaidas.

3 2002 m. rugsėjo 10 d. ieškovė laišku paprašė Komisijos atlyginti 1 464 441,55 svarų sterlingų (GBP), sumokėtų kaip atlyginimas jos patarėjams ir kitoms išlaidoms, bei 253 543,47 GBP pridėtinės vertės mokesčio (PVM), iš viso – 1 717 985,02 GBP.

4 2002 m. spalio 14 d. Komisija laišku atmetė šį prašymą, motyvuodama jo nepagrįstumu, ir pateikė savo pasiūlymą dėl *Airtours* išlaidų, kuriame nurodė 130 000 GBP sumą.

5 2003 m. sausio 30 d. ieškovė laišku Komisijai paaiškino priežastis, kodėl prašomos sumos jai atrodė pagrįstos, ir atmetė pasiūlymą sumokėti 130 000 GBP.

6 2003 m. vasario 4 d. Pirmosios instancijos teismo sekretoriatui pateiktame ieškinyje ieškovė prašė Pirmosios instancijos teismo, remiantis Darbo reglamento 92 straipsniu, nustatyti atlygintinų bylinėjimosi išlaidų sumą – 1 464 441,55 GBP, kurią sudaro atlyginimai ir kitos išlaidos, bei 253 543,47 GBP PVM, o bendra suma lygi 1 717 985,02 GBP.

7 2003 m. kovo 18 d. Pirmosios instancijos teismo sekretoriatui pateiktame pareiškime Komisija pateikė savo pastabas ir prašė nustatyti atlygintinų išlaidų, įskaitant ir šios bylos išlaidas, sumą, lygią 170 000 GBP.

Dėl teisės

8 Iš esmės ieškovė, pagrįsdama savo prašymą nustatyti bylinėjimosi išlaidas, pateikė dviejų rūšių argumentus. Pirma, pagal analogiją su Anglijos procesine teise ji teigė, kad turi teisę į visų jos išlaidų šioje byloje nustatymą. Antra, ji nurodė, kad prašoma suma atitinka teismų praktikos atlygintinoms išlaidoms nustatytus kriterijus ir apima išlaidas, kurios buvo būtinos šioje byloje.

A — *Dėl teisės į visų išlaidų nustatymą*

Šalių argumentai

9 Ieškovė teigė, kad ji turi teisę į visų išlaidų nustatymą. Ji pareiškė, kad nustatant atlygintinas išlaidas reikia atsižvelgti į Pirmosios instancijos teismo griežtą Sprendimo kritiką (sprendimo *Airtours* 294 punktas). Taip pat pažymi, kad nustatant šias išlaidas reikia atsižvelgti į efektyvios teisminės kontrolės poreikį, ypač kiek tai susiję su koncentracijų kontrole, ir šiuo klausimu nurodė Komisijos pranešimą spaudai, paskelbus sprendimą *Airtours*, keletą straipsnių spaudoje ir 2002 m. liepos 23 d. Didžiosios Britanijos Lordų rūmų Europos Sąjungos komiteto pranešimą.

10 Ieškovė teigė, kad pagal analogiją su Anglijos procesine teise, ji turi teisę į išlaidų atlyginimą nuostolių atlyginimo pagrindu. Visos išlaidos, patirtos dėl ieškinio, turi būti jai atlygintos, nebent buvo pernelyg didelės ar neprotingai patirtos. Jei būtų kitaip, ieškovė negalėtų pateikti ieškinio ar būtų skatinama nepatirti per didelių išlaidų ir Pirmosios instancijos teismas negalėtų gauti visų faktinių, ekonominių bei juridinių duomenų, kurie jam leistų tinkamai vykdyti savo kontrolę.

11 Komisija teigė, kad teismų praktika nenumato galimybės padidinti išlaidų kaip sankciją pralaimėjusiai šaliai.

Pirmosios instancijos teismo vertinimas

12 Pagal Darbo reglamento 92 straipsnio 1 dalį:

„Jeigu dėl atlygintinų išlaidų kyla ginčas, Pirmosios instancijos teismas, gavęs suinteresuotosiosios šalies prašymą ir išklausęs kitą šalį, priima nutartį, kuri yra neskundžiama."

13 Pagal Darbo reglamento 91 straipsnio b punktą atlygintinomis išlaidomis laikomos „būtinosios išlaidos, kurias dėl proceso patyrė šalys, pirmiausia – kelionės bei gyvenimo išlaidos ir atstovų, patarėjų arba advokatų atlyginimas". Iš šios nuostatos išplaukia, kad atlygintinos išlaidos apsiriboja pirmiausia tomis, kurios patiriamos dėl

proceso Pirmosios instancijos teisme, ir, antra, tomis, kurios buvo būtinos tam tikslui (2002 m. sausio 24 d. Pirmosios instancijos teismo nutarties *Groupe Origny prieš Komisiją*, T-38/95 DEP, Rink. p. II-217, 28 punktas ir 2003 m. kovo 6 d. Sprendimo *Nan Ya Plastics ir Far Eastern Textiles prieš Tarybą*, T-226/00 DEP ir T-227/00 DEP, Rink. p. II-685, 33 punktas).

14 Taikant šiuos principus, atlygintinų išlaidų suma negali viršyti išlaidų, kurias ieškovė patyrė Pirmosios instancijos teismo procese. Be to, ieškovė negali remtis sprendimu *Airtours*, Komisijos ar Lordų rūmų nuomonėmis dėl šio sprendimo ar efektyvios teisminės kontrolės būtinumu tam, kad gautų daugiau nei numatyta Darbo reglamento 91 straipsnio b punkte.

15 Be to, pažymėtina, kad taisyklės, taikomos nustatant atlygintinas išlaidas, yra apibrėžtos Darbo reglamente ir negali būti pagal analogiją išvedamos iš Anglijos procesinės teisės, kuria ieškovė remiasi.

16 Todėl atlygintinų išlaidų suma šiuo atveju turi būti nustatyta remiantis Darbo reglamento 91 straipsnio b punktu.

B — *Dėl atlygintinų išlaidų nustatymo*

17 Pagal nusistovėjusią teismų praktiką Bendrijos teismai nėra įgalioti nustatyti atlyginimo, kurį šalys moka savo advokatams, dydžio, bet gali nustatyti išlaidų, kurias turi padengti kita šalis, sumą. Kai sprendžiama dėl išlaidų nustatymo, Pirmosios instancijos teismas neprivalo atsižvelgti į nacionalinį fiksuotą advokatų

atlyginimo tarifą ar į susitarimą tarp suinteresuotos šalies ir jos atstovų ar patarėjų (1996 m. lapkričio 8 d. Pirmosios instancijos teismo nutarties *Stahlwere Peine-Salzgitter prieš Komisiją*, T-120/89 DEP, Rink. p. II-1547, 27 punktas ir 2002 m. sausio 10 d. Sprendimo *Starway prieš Tarybą*, T-80/97 DEP, Rink. p. II-1, 26 punktas).

18 Remiantis nusistovėjusia teismų praktika, kadangi nėra nustatančių tarifus Bendrijos teisės normų, Pirmosios instancijos teismas privalo laisvai įvertinti bylos faktus, atsižvelgdamas į bylos dalyką ir pobūdį, jos svarbą Bendrijos teisės požiūriu, taip pat bylos sunkumus, atstovų ir patarėjų darbo apimtį, susijusią su procesu, ir šalių ekonominį suinteresuotumą byloje (1985 m. lapkričio 26 d. Teisingumo Teismo trečiosios kolegijos pirmininko nutarties *Papierwarenfabriek prieš Komisiją*, 318/82 DEP, Rink. p. 3727, 3 punktas ir minėtos nutarties *Starway prieš Tarybą* 27 punktas).

1. *Dėl bylinėjimosi objekto ir pobūdžio, jų svarbos Bendrijos teisės požiūriu bei bylos sunkumų*

Šalių argumentai

19 Ieškovė teigia, kad dėl bylos objekto ir pobūdžio kilo naujų ir sudėtingų teisinių bei ekonominių klausimų, o tai įrodo Sprendimo, ieškinio ir sprendimo apimtis. Ji taip pat teigia, kad *Airtours* sprendimas turėjo didelės įtakos koncentracijų kontrolei ir aiškinant kolektyvinio dominavimo sąvoką, ir teisminės kontrolės veiksmingumo požiūriu. Tai išplaukia iš daugelio straipsnių spaudoje ir iš teisinės doktrinos, kuri remiasi šiuo sprendimu. Ieškovė atkreipia dėmesį, kad Pirmosios instancijos teismas ne mechaniškai panaudojo kriterijų, apibrėžtą 1999 m. kovo 25 d. Pirmosios

instancijos teismo sprendime *Gencor prieš Komisiją* (T-102/96, Rink. p. II-753), bet pasinaudojo bylos medžiaga plėtodamas ir tobulindamas šį kriterijų, kad jį būtų galima panaudoti dominuojančios padėties situacijose konkrečiai sprendžiant klausimą, ar Komisija gali uždrausti koncentraciją, esant oligopolinei ir be susitarimų rinkai.

20 Komisija pripažįsta, kad byloje buvo daug teisės ir fakto klausimų. Bet ji nemano, kad byla turėjo lemiamą įtaką Bendrijos teisės raidai. Dėl kolektyvinės dominuojančios padėties Komisija tvirtina, kad pagrindiniai šios sąvokos elementai išnagrinėti minėtame sprendime *Gencor prieš Komisiją* ir kad jie buvo pakankamai plačiai paaiškinti teisinėje literatūroje. Todėl ieškovė negali teigti, kad ji Komisiją sugrąžino „į tiesos kelią" po pastarosios pastangų pritaikyti naujus kriterijus Sprendime, nes ieškinys pagrįstas klaidinga ir tendencinga Sprendimo interpretacija. Tačiau Komisija pripažino, kad buvo nesutariama dėl sąlygiškai mažareikšmio atsakomųjų priemonių mechanizmo pobūdžio. Dėl teisminės kontrolės efektyvumo Komisija nesupranta, kodėl ši byla yra ypač svarbi, nes Pirmosios instancijos teismas ją nagrinėjo taip pat detaliai, kaip ir bet kurią kitą bylą. Be to, Komisija teigia, kad nepaisant to, jog tokios bylos nagrinėjimas reikalauja daug darbo, išlaidos, kurias padengti prašo ieškovė, yra per didelės.

Pirmosios instancijos teismo vertinimas

21 Pirmiausia pažymėtina, kad ieškinys susijęs su 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 4064/89 dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (OL L 395, p. 1, pataisytu OL L 257, 1990, p. 13), ir ypač su Komisijos sprendimu, priimtu po pilno tyrimo procedūros pripažįstant įsigijimo planą, apie kurį ieškovė informavo,

nesuderinamu su bendrąja rinka. Be to, nepaisant sunkumų, būdingų koncentracijų kontrolei, kuri reikalauja atlikti nurodytos rinkos perspektyvos analizę, Sprendimu buvo uždrausta planuojama koncentracija motyvuojant tuo, kad ji būtų sukūrusi dominuojančią kolektyvinę padėtį, o tam reikalingas išsamus sandorio pasekmių konkurencijai tyrimas.

22 Be to, reikia pabrėžti, kad nors dviejuose Teisingumo Teismo ir Pirmosios instancijos teismo sprendimuose (1998 m. kovo 31 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Prancūzija ir kt. prieš Komisiją* (vadinamasis *Kali & Salz*), C-68/94 ir C-30/95, Rink. p. I-1375, ir minėtas sprendimas *Gencor prieš Komisiją*) buvo nagrinėjama kolektyvinės dominuojančios padėties sąvoka tiek, kiek tai susiję su Reglamentu Nr. 4064/89, šį terminą gana sunku apibrėžti ir pritaikyti.

23 Taigi ši byla iškėlė naujų klausimų, susijusių su kolektyvinės dominuojančios padėties, kuri nėra apibrėžta taikomuose teisės aktuose, apibrėžimu bei apibūdinimu, su numanomo suderinimo egzistavimu tarp dominuojančios oligopolijos narių, su poreikiu išsiaiškinti atgrasančias priemones, kurios užtikrina vienybę tokioje dominuojančioje oligopolijoje, ir – apskritai – su kiekiu įrodymų, kuriuos turi pateikti Komisija, kai ji ketina uždrausti koncentraciją dėl to, kad ši sukurtų kolektyvinę dominuojančią padėtį, gerokai kliudančią konkurencijai bendrojoje rinkoje. Šiuo atveju reikia pažymėti, kad, kitaip nei minėtame sprendime *Gencor* dėl duopolijos, susijusios su platina – žaliava, kuria prekiaujama visame pasaulyje, – sukūrimo, pastaroji byla yra susijusi su oligopolijos atsiradimu dėl vieno iš keturių didžiausių Jungtinės Karalystės kelionių organizatorių išnykimo iš sezoninių paslaugų rinkos. Taigi šioje byloje buvo dar sunkiau pritaikyti kolektyvinio dominavimo koncepciją.

24 Todėl nagrinėjama byla buvo svarbi Bendrijos teisės požiūriu ir dėl to kilo daugybė sudėtingų ekonominių bei teisės klausimų, kurie turėjo būti ieškovės patarėjų išnagrinėti, kiek tai susiję su ieškiniu dėl panaikinimo.

2. *Dėl šalių ekonominio suinteresuotumo byloje*

Šalių argumentai

25 Ieškovė teigia, kad *Airtours* perėmimas *First Choice* buvo įvertintas 850 milijonų GBP, o tai reiškia nemažą ekonominį suinteresuotumą ir tai, kad sandoris negalėjo būti baigtas dėl Sprendimo. Taip pat ieškovė teigia, kad jai buvo atimta galimybė plėstis ir dėl planuojamo susijungimo sutaupyti lėšų bei pasiekti sinergiją. Be to, ji negalėjo dalyvauti vėlesnėje turizmo pramonės konsolidacijoje.

26 Komisija pripažįsta, kad ieškovė nukentėjo dėl galimybės praradimo. Bet ji tvirtina, kad ieškovės ekonominį suinteresuotumą sunku įvertinti dėl fakto, jog atrodė mažai tikėtina, kad *Airtours* turės galimybę įsigyti *First Choice* po Pirmosios instancijos teismo sprendimo. Ieškovės ekonominis suinteresuotumas buvo svarbiausias nulemiant jos poziciją dėl ateities veiksmų. Todėl Sprendimas nepašalino *Airtours* iš vėlesnės rinkos konsolidacijos, nes ši konsolidacija (bylos COMP/M.2002 — *Preussag prieš Thomson* ir COMP/M.2228 — *C&N prieš Thomas Cook*) buvo tarpvalstybinis susijungimas ir niekas negalėjo ieškovei sukliudyti įgyvendinti šio sandorio.

Pirmosios instancijos teismo vertinimas

27 Reikia konstatuoti, kad Sprendimas sudarė kliūtis įsigyti įmonę, įvertintą apie 850 milijonų GBP. Todėl, net nevertinant, kaip atitinkama rinka vystysis po Sprendimo, reikia pripažinti, kad ieškovės ekonominis suinteresuotumas šioje byloje buvo gana didelis.

3. *Dėl ieškovės patarėjų darbo galimos apimties procese*

a) Bendrosios pastabos

28 Pirmiausia Pirmosios instancijos teismas pažymi, kad iš minėtų išvadų išplaukia, jog byla reikalavo ieškovės patarėjų didelės darbo apimties.

29 Tačiau svarbu konstatuoti, jog ieškovės patarėjai su byla jau buvo gerai susipažinę, kad galėtų atstovauti *Airtours* vykstant pilno tyrimo administracinei procedūrai. Ieškovė per šią administracinę procedūrą jau rėmėsi tam tikrais Pirmosios instancijos teismui pateiktais argumentais, būtent rinkos ir numanomo koordinavimo tarp dominuojančios oligopolijos narių apibrėžimais. Iš dalies šis veiksnys palengvino darbą ir sutrumpino laiką, reikalingą ieškiniui parengti (2001 m. lapkričio 8 d. Pirmosios instancijos teismo nutarties *Kish Glass prieš Komisiją*, T-65/96 DEP, Rink. p. II–3261, 25 punktas ir minėtos nutarties *Nan Ya Plastics ir Far Eastern Textiles prieš Tarybą* 43 punktas).

30 Be to, reikia priminti, kad teisėjas turėjo apskaičiuoti bendrą valandų skaičių, objektyviai reikalingą procesui Pirmosios instancijos teisme, neatsižvelgdamas į galėjusių teikti paslaugas advokatų skaičių (1998 m. spalio 30 d. Pirmosios instancijos teismo nutarties *Kayserberg prieš Komisiją*, T-290/94 DEP, Rink. p. II-4105, 20 punktas; 2000 m. kovo 15 d. Nutarties *Enso-Gutzeit prieš Komisiją*, T-337/94 DEP, Rink. p. II-479, 20 punktas ir minėtos nutarties *Nan Ya Plastics ir Far Eastern Textiles prieš Tarybą* 44 punktas). Šiuo atveju Bendrijos teisėjo galimybė nustatyti atlikto darbo vertę priklauso nuo pateiktos informacijos tikslumo (1995 m. lapkričio 9 d. Teisingumo Teismo nutarties *Ahlström ir kt. prieš Komisiją*, C-89/85 DEP, dar nepaskelbta Rinkinyje, 20 punktas ir minėtos nutarties *Stahlwerke Peine-Salzgitter prieš Komisiją* 31 punktas).

31 Įvairias išlaidų, kurias Komisijos prašoma padengti, kategorijas reikia vertinti atsižvelgiant į minėtas aplinkybes.

32 Šiuo klausimu ieškovė paaiškina, kad bendra 1 464 441,55 GBP suma be PVM (1 717 985,02 GBP – su PVM), kurią jis prašo padengti, gali būti išskaidyta taip:

	GBP
Specializuoti teisės patarėjai (QC J. Swift ir *barrister* R. Anderson)	
Atlyginimas	279 375,00
PVM	*48 890,62*
Teisės patarėjai *(solicitors)*	
Atlyginimas	850 000,00
Išlaidos (be PVM)	19 509,68
PVM	*152 163,33*
Ekonomikos patarėjai (*Lexecon*)	
Atlyginimas	281 051,52
PVM	*49 184,02*
Ekonomikos ekspertai (K. Binmore ir D. Neven)	
Atlyginimas	33 885,35
PVM	*3 305,50*
Patarėjas dokumentams įteikti Liuksemburge	
Atlyginimas ir išlaidos	620,00
Iš viso	1 464 441,55 (be PVM) *1 717 985,02 (su PVM)*

b) Teisės patarėjai (*barristers ir solicitors*)

Šalių argumentai

33 Dėl atlygintinų išlaidų, susijusių su teisės patarėjų atlyginimu, ieškovė pirmiausia prašo padengti 279 375 GBP atlyginimo dviem *barristers*, kurie specializuojasi konkurencijos teisės srityje (150 500 GBP – QC J. Swift ir 128 875 GBP – R. Anderson) ir kurie dalyvavo visame Pirmosios instancijos teismo procese. Šiuo klausimu ji pažymi: kaip ir nagrinėjant ieškinį anglų teismuose, dviejų *barristers* paslaugos, papildančios *solicitors* darbą, yra pagrįstos bylos svarba ir sudėtingumu.

34 Taip pat ieškovė prašo padengti 850 000 GBP atlyginimo, kuriam sąskaitas išrašė *solicitors* kontora *Slaughter & May*. Šiuo klausimu ji pareiškė, kad procese dalyvavusi grupė buvo sudaryta iš asocijuotojo *solicitor* (kuris dirbo 413 valandų ir 45 minutes), visą procesą jam padėjusio vyresniojo *solicitor* (kuris dirbo 315 valandų ir 25 minutes) ir dar vieno *solicitor* (proceso pradžioje vienas *solicitor* dirbo 307 valandas, vėliau jį pakeitė kitas *solicitor*, kuris iki proceso pabaigos dirbo 204 valandas ir 45 minutes). Šioje komandoje skirtingose proceso stadijose taip pat dalyvavo daug stažuotojų. Du stažuotojai dirbo 115 valandų bei 100 valandų ir 15 minučių ieškinio stadijoje, dar vienas stažuotojas dirbo 193 valandas ir 20 minučių dubliko stadijoje ir trylika stažuotojų dalyvavo nuo 15 minučių iki 35 valandų (iš viso 110 valandų ir 30 minučių). Tai galima paaiškinti aplinkybe, kad stažuotojai keitėsi kas tris mėnesius, o bylinėjimasis truko beveik trejus metus. Ieškovė taip pat pažymi, kad *solicitors* kontora praleido 1 760 valandų dirbdama su byla ir kad už bylą atsakingas komandos branduolys buvo minimalus, jog galėtų užtikrinti tinkamą kliento aptarnavimą.

35 Ieškovė paaiškina, kad iš *solicitors* kontoros 19 asmenų, kurie dirbo nuo ieškinio rengimo 1999 m. rugsėjo pabaigoje iki bylos nagrinėjimo 2001 m. spalio 11 d. 1 760 apskaityto darbo valandų, apie 500 valandų buvo skirta Sprendimo analizei ir ieškinio parengimui (nuo 1999 m. spalio mėn. iki gruodžio mėn.), apie 500 valandų – gynybos analizei ir dubliko parengimui (nuo 2000 m. kovo mėn. iki balandžio mėn.), keletas valandų buvo skirta tripliko analizei (2000 m. birželio mėn.), apie 100 valandų – atsakymams į proceso organizavimo priemones (nuo 2001 m. liepos mėn. iki rugpjūčio mėn.) ir apie 500 valandų – posėdžio pranešimui bei pasirengimui ir dalyvavimui bylos nagrinėjime, kuriame *Airtours* atstovavo penki žmonės (nuo 2001 m. rugsėjo mėn. iki spalio mėn.).

36 Komisija ginčija ir dalyvavusių advokatų skaičių (*barristers* ir *solicitors*), ir atlyginimų dydį, taip pat apskaitytų valandų skaičių.

37 Dėl advokatų skaičiaus ji sutinka, kad tik dviejų, daugiausia trijų, advokatų atlyginimas gali būti laikomas atlygintinu. Taigi Komisija mano, kad 19 asmenų iš *Slaughter & May* pasamdymas buvo pastangų švaistymas. Ji pabrėžia, kad tik 6 iš tų 19 asmenų skyrė daug laiko bylai, be to, ji tvirtina, kad bet kuriuo atveju ši grupė buvo daug didesnė nei reikėjo. Vėliau šią grupę papildė du *barristers*, o tai buvo per daug ir visai nebūtina. Šioje aštuonių asmenų grupėje buvo trys vyresnieji advokatai, nors būtų pakakę vieno kartu su kompetentinga maža grupe. Pateikiamas palyginimas, kad Komisijoje visus bylos dokumentus parengė ir jai atstovavo vienas jos Teisės skyriaus pareigūnas, kuriam padėjo du ekonomistai iš Konkurencijos generalinio direktorato, dalyvavę administracinėje procedūroje.

38 Dėl darbo valandų, skirtų bylai, Komisija neigia, kad buvo būtina ar protinga tam skirti daugiau kaip 1 760 valandų (ir daugiau kaip 2 000 valandų, jei įskaičiuosime dviejų *barristers* darbo laiką), turint omenyje faktą, kad šie advokatai jau atstovavo ieškovei per administracinę procedūrą, todėl gerai žinojo bylos faktus ir

ekonominius klausimus. Be to, laiko paskirstymas atskiriems proceso etapams rodo, kad laikas buvo švaistomas. Taigi sunku suprasti, kaip gali reikėti skirti 500 valandų (apie tris mėnesius darbo laiko) Sprendimo analizei ir ieškinio dėl panaikinimo parengimui, arba kaip buvo galima skirti tą patį laiką Komisijos atsiliepimo į ieškinį analizei ir atsakymui į jį, nors byloje nebuvo naujos informacijos. 700 valandų atrodytų labiau pagrįstos už apskaitytas 1 760 valandų.

39 Dėl apskaitytų atlyginimų dydžio Komisija mano, kad jie pernelyg dideli. 850 000 GBP sąskaita už 1 760 darbo valandų sudaro apie 500 GBP už valandą visų kategorijų dalyvavusiems teisininkams (partneriams, vyresniesiems asistentams, asistentams ir stažuotojams). Tuo metu atlyginimai retai viršijo 350 GBP už valandą, išskyrus labiausiai nusipelniusius žinomiausių kontorų advokatus. Briuselyje advokatų, kurių specializacija – Bendrijos teisė, atlyginimai paprastai buvo mažesni. Paprastai asistentų (*assistant solicitors*) atlyginimai, nelygu jų patirtis, neviršijo 200 GBP, o stažuotojų apsiribojo 50–80 GBP. Įprastai paskirsčius darbą tarp daugiau ir mažiau patyrusio personalo bei įvertinus, kad patyrusiems advokatams mokama daugiau, pagrįstas valandinio atlyginimo vidurkis grupėje turėtų būti gerokai mažesnis nei 200 GBP.

Pirmosios instancijos teismo vertinimas

40 Ieškovė šioje byloje pasirinko būti atstovaujama ir *barristers* (*counsel*), ir *solicitors*. Todėl ji paprašė sumokėti 1 129 375 GBP atlygintinų išlaidų dėl jos teisės patarėjų atlyginimų, tai yra 279 375 GBP – *barristers* atlyginimų ir 850 000 GBP – *solicitors* atlyginimų.

41 Taigi iš to išplaukia, kad Pirmosios instancijos teismas turi nuspręsti, ar ir kokia apimtimi šie atlyginimai sudaro būtinąsias išlaidas Pirmosios instancijos teismo procese pagal Darbo reglamento 91 straipsnio b punktą.

42 Daugelyje bendrosios teisės jurisdikcijų, įskaitant Angliją bei Velsą, advokato profesijai būdingas padalijimas į dvi šakas – *solicitors* ir *barristers*, tarp kurių dar neseniai egzistavo viena kitą papildančių, bet skirtingų funkcijų pasidalijimas. *Solicitor* konsultavo savo klientą daugelyje teisės sričių; jis neturėjo teisės atstovauti aukščiausios instancijos teismuose, bet, jei būtina, šiuo klausimu galėjo kreiptis paslaugų į *barrister*. *Barrister* specializavosi atstovauti bylose žodžiu ir negalėjo būti tiesiogiai įsipareigojęs klientui.

43 Dėl bylinėjimosi Bendrijos teismuose atitinkamos profesinės taisyklės buvo iš dalies pakeistos, todėl šiandien neegzistuoja teisinių ar etinių kliūčių tam, kad šaliai atstovautų tik *solicitor* arba tik *barrister* iš Anglijos ir Velso tiek rašytinėje, tiek žodinėje proceso dalyse. Tačiau tai nereiškia, kad, klientui nusprendus, jog jam atstovaus ir *solicitor*, ir *barrister*, atlyginimai, priklausantys ir vienam, ir kitam, neprivalo būti laikomi būtinomis išlaidomis, patirtomis dėl proceso Darbo reglamento 91 straipsnio b punkto prasme.

44 Šiomis aplinkybėmis nustatydamas bylinėjimosi išlaidas Pirmosios instancijos teismas privalo nustatyti, kiek patarėjų paslaugos buvo būtinos teisiniam procesui, ir užsitikrinti, kad dviejų kategorijų patarėjų samdymas nesukėlė nereikalingo išlaidų padvigubinimo. Kai, kaip yra šiuo atveju, ieškovė savo ieškiniu siekia Komisijos sprendimo, priimto po administracinės procedūros, kurioje jai atstovavo ta pati

teisės patarėjų grupė, panaikinimo, būtinosios išlaidos, nurodytos Pirmosios instancijos teismui, susideda iš išlaidų, susijusių su ieškinių parengimu bei redagavimu, atsakymais į organizavimo priemones ar Pirmosios instancijos teismo nurodymus ir dalyvavimu bylos nagrinėjime.

45 Iš to išplaukia, kad, pavyzdžiui, jei klientas, patartas savo *solicitor*, nusprendžia pasamdyti *barrister* konsultacijai ar pateikti ieškinį dėl panaikinimo, ir šis *barrister* yra įgaliotas parengti pareiškimus bei atstovauti klientui žodinėje proceso dalyje, būtinos *solicitor* išlaidos yra ribojamos išlaidomis, susijusiomis su *barrister* įgaliojimu, veiksmų, dėl kurių jis konsultavo, atlikimu, pareiškimų surašymu ir pateikimu bei dalyvavimu bylos nagrinėjime.

46 Šiuo atveju iš bylos dokumentų primiausia matyti, kad net jei skirtingos dviejų *barristers* atlyginimų sąskaitos neleidžia nustatyti, kiek darbo valandų jie skyrė bylai, šios sąskaitos pateikia trumpą paslaugų ieškovei aprašymą. Taigi R. Anderson atlyginimo sąskaitos apima pranešimo apie Pirmosios instancijos teismo procesą parengimą, dokumentų skirtingose proceso stadijose perskaitymą (*perusing papers*), laiką, praleistą konsultuojantis susirinkimuose su *solicitors* (*advising in conference*) ar su J. Swift, ieškinio parengimą ir koregavimą, dubliko redagavimą, atsakymų į proceso organizavimo priemones nagrinėjimą ir atsakymus į jas, pasirengimą nagrinėti bylą, taip pat kelionę ir gyvenimą Liuksemburge. Taip pat J. Swift atlyginimo sąskaitos buvo daugiausiai susijusios su jo darbu dėl pareiškimų (*settling aplication* ar *reading and considering rejoinder*), laiku, praleistu diskutuojant su *solicitors* ar su R. Anderson, ypač dėl atsakymų į proceso organizavimo priemones ir pasiruošimo nagrinėti bylą, ir su kelione bei gyvenimu Liuksemburge. Pirmosios instancijos teismas konstatuoja, kad *barristers* darbas apėmė visus ginčo proceso etapus.

47 Antra, papildomai prie dviejų minėtų *barristers* į bylą buvo įtraukti du *solicitors*, turintys didelę patirtį konkurencijos teisėje, kuriems padėjo *solicitor* (vienas *solicitor* proceso pradžioje, po to kitas – jo pabaigoje) ir daugiau kaip tuzinas stažuotojų.

48 Be to, lyginant skaičių valandų, kurias *solicitors* skyrė skirtingiems Pirmosios instancijos teismo proceso etapams, ir *barristers* atlyginimų sąskaitas matyti, kad *solicitors* darbas didžiąja dalimi sutapo su *barristers* darbu. Pavyzdžiui, ieškovė nurodo, kad *solicitors* skyrė 500 valandų ieškiniui parengti, o tai sudaro 62 darbo dienas po 8 apmokamo darbo valandas. R. Anderson atlyginimo sąskaitos parodo, kad 1999 m. lapkričio 9–12 d. perskaitęs įvairius dokumentus jis 1999 m. lapkričio 15 d. – gruodžio 1 d. rengė ar koregavo ieškinį. J. Swift atlyginimo sąskaitos taip pat rodo, kad jis 1999 m. lapkričio 29 ir 30 d. rengė ieškinį. *Barristers* taip pat pagal tas pačias procedūras rengė ir redagavo dubliką, o ieškovė nurodė, kad *solicitors* skyrė 500 valandų šiam dokumentui parengti.

49 Taigi dviejų *barristers* ir dviejų *solicitors* darbas didžiąja dalimi susidubliavo, nes iš dalies jų darbo objektas buvo tas pats.

50 Trečia, reikia prisiminti, kad *solicitors* atstovavo ieškovei pilno tyrimo administracinėje procedūroje visai kaip *barristers*. Be to, Komisijos pareiškimai daugiausia neigė ieškovės argumentus ir nepateikė naujų, dėl kurių reikėtų keisti ieškinyje ir dublike pateiktą analizę, o tai palengvino *barristers* ir *solicitors* darbą tolimesniame procese.

51 Iš to, kas paminėta, Pirmosios instancijos teimas padarė išvadą, kad laikas, kurį ieškovė nurodo kaip praleistą dirbant su byla, buvo neteisingas ir kad jis visas negali būti priskirtas „būtinosioms išlaidoms" Darbo reglamento 91 straipsnio b punkto prasme.

52 Be to, reikia pabrėžti, kad ieškovės pateikta informacija dėl *solicitors* atlyginimų neatspindi įvairių kategorijų asmenų, dirbusių su byla, tai yra asocijuotojo *solicitor*, vyresniojo *solicitor*, dviejų *solicitors* ir daug stažuotojų darbo valandinio atlyginimo tarifo. Neturint tokios informacijos, reikia konstatuoti, kad padalijus prašomą sumą (850 000 GBP) iš apskaitytų valandų skaičiaus (1 760 valandų), vidutinis valandinis atlyginimo tarifas šioms skirtingoms asmenų kategorijoms yra apie 483 GBP. Nors tokio dydžio valandinis atlyginimas tam tikromis aplinkybėmis gali būti mokamas už ypač kvalifikuoto profesionalo paslaugas, jis negali būti nedvejojant taikomas visoms asmenų, dalyvavusių byloje, kategorijoms, kaip antai vyresnysis *solicitor*, *solicitor* ir stažuotojai, kurie kartu dirbo 1 346 iš 1 760 *solicitors* kontoros apskaitytų valandų, tai yra atliko daugiau kaip 75 % darbo.

53 Todėl, teisingai įvertinus teisės patarėjų atlyginimus, kuriuos turi atlyginti Komisija, nustatytina 420 000 GBP suma, iš jos 95 000 GBP – J. Swift, 75 000 GBP – R. Anderson ir 250 000 GBP – *solicitors* kontoros.

c) Ekonomikos patarėjai ir ekspertai

54 Ieškovė teigia, kad ekonomistų dalyvavimas byloje buvo būtinas.

55 Šiuo klausimu Pirmosios instancijos teismas pažymi, kad iš esmės ekonominio pobūdžio Komisijos įvertinimas, padarytas dėl koncentracijų kontrolės, ekonomikos patarėjų ar ekspertų, besispecializuojančių šioje srityje, dalyvavimas papildant teisės konsultantų darbą kartais gali būti būtinas ir su tuo susijusios išlaidos laikytinos atlygintinomis pagal Darbo reglamento 91 straipsnio b punktą (žr. kitoje ekonomikos srityje 1998 m. liepos 8 d. Pirmosios instancijos teismo nutarties *Branco prieš Komisiją*, T-85/94 DEP ir T-85/94 OP-DEP, Rink. p. II-2667, 27 punktą ir 1998 m. rugsėjo 17 d. Sprendimo *Branco prieš Komisiją*, T-271/94 DEP, Rink. p. II-3761, 21 punktą).

56 Tačiau reikia konstatuoti, kad procese dalyvavo daug ekonomistų. Nagrinėjamoje byloje dalyvavo trijų ekonomikos konsultantų grupė, kuriems padėjo daug tyrinėtojų, ir du papildomi ekspertai. Tačiau ieškovė nepaaiškino, kodėl šioje byloje reikėjo penkių ekonomistų.

i) *Lexecon* atlyginimas

— Šalių argumentai

57 Dėl 281 051,52 GBP *Lexecon* atlyginimo padengimo ieškovė teigia, kad ši kontora dalyvavo ieškinio parengimo, dubliko ir atsakymų į proceso organizavimo priemones parengimo stadijose ir kad jos dalyvavimo svarba matyti iš sprendimo *Airtours*, ypač jo dalių, susijusių su kolektyvinės dominuojančios padėties sąvoka ir su būtinybe apibrėžti atgrasymo mechanizmą. Atsakydama į Komisijos argumentą, kad neįmanoma suprasti, kodėl *Lexecon* skyrė 1 501 valandą bylos dokumentams nagrinėti, nors jau buvo dalyvavusi administracinėje procedūroje, ieškovė nurodė, kad *Lexecon* dalyvavimas šioje procedūroje užtikrino, jog laikas nebuvo skirtas nereikalingam skaitymui.

58 Komisija pareiškė, kad suma, prašoma *Lexecon* kontorai, kuri ieškovę konsultavo jau per administracinę procedūrą, yra labai didelė. Komisijos teigimu, naujos analizės nereikėjo, nes ekonominiai klausimai, kilę per administracinę procedūrą ir Pirmosios instancijos teisme, iš esmės nesiskyrė. Komisija taip pat pažymi, kad ieškovė neįrodė realaus *Lexecon* įnašo į bylos dokumentų nagrinėjimą.

— Pirmosios instancijos teismo vertinimas

59 Reikia konstatuoti, kad prašoma 281 051,52 GBP suma apima trijų asmenų grupės, kuriems padėjo daug tyrėjų, 1 501 darbo valandą. Šiuo klausimu vienintelė ieškovės pateikta informacija yra susijusi, pirmiausia, su grupės narių darbo, nagrinėjant bylos dokumentus, sąmata, t. y. B. Bishop (18 valandų po 360 GBP už valandą) ir A. Overd (643 valandos po 220 GBP už valandą), D. Jackson (709 valandos po 180 GBP už valandą) ir *Research Economists/Associates* (131 valanda po 120 GBP už valandą), ir, antra, su nuoroda, kad darbas buvo susijęs su „profesionaliomis paslaugomis", suteiktomis 1999 m. lapkričio mėn.–2001 m. spalio mėn., nepateikiant detalesnio paaiškinimo.

60 Net jei bylos pobūdis pateisintų vieno ekonomikos eksperto dalyvavimą visose Pirmosios instancijos teismo proceso stadijose, apskaitytų valandų skaičius yra per didelis, nes *Lexecon* dalyvavo administracinėje procedūroje, ir ieškovės pateiktos atlyginimų sąskaitos nėra detalios.

61 Iš to išplaukia, kad teisingai nustatyta *Lexecon* atlygintina suma yra 30 000 GBP.

ii) Profesorių K. Binmore ir D. Neven atlyginimai

— Šalių argumentai

62 Dėl profesoriaus K. Binmore 18 900 GBP atlyginimo padengimo ieškovė pažymi, kad jo darbas buvo susijęs pirmiausia su pranešimo, pridėto prie ieškinio ir nurodyto posėdžio pranešime, parengimu. Taigi išlaidos, susijusios su šiuo darbu, buvo pagrįstos.

63 Taip pat dėl profesoriaus D. Neven 14 985,35 GBP atlyginimo padengimo ieškovė pažymi, kad profesoriaus darbas pirmiausia susijęs su pranešimo, pridėto prie ieškinio ir nurodyto posėdžio pranešime, parengimu. Be to, Pirmosios instancijos teismas daugeliu atveju rėmėsi to paties autoriaus kitu ekonominiu pranešimu, parengtu per administracinę procedūrą. Taigi su šiais darbais susijusios išlaidos buvo pagrįstos.

64 Komisija teigia, kad profesorių K. Binmore ir D. Neven darbas nebuvo būtinas. Normalu, kad jų pranešimai buvo paminėti posėdžio pranešime, nes toks yra tokio tipo dokumento tikslas. Be to, ieškovė pateisina profesoriaus D. Neven dalyvavimo svarbą pastabomis, kurias šis pateikė per administracinę procedūrą, o ne nagrinėjant bylą.

— Pirmosios instancijos teismo vertinimas

65 Pirmiausia reikia pažymėti, kad prašomas padengti apskaitytas 18 900 GBP profesoriaus K. Binmore atlyginimas sudaro 16 400 GBP, susijusių su jo dalyvavimu parengiant dokumentus ieškiniui, ir 2 500 GBP, susijusių su pranešimu *The Failure of the Commision to understand the Economics of Tacit Collusion*, pridėtu prie dubliko.

66 Ieškovės pateiktos atlyginimų sąskaitos nesuteikia jokios informacijos, leidžiančios suprasti, koks buvo profesoriaus K. Binmore įnašas parengiant ieškinio priedus. Įvairios ekonominės analizės, pateiktos ieškinio prieduose, buvo sudarytos iš įvairių vadovėlių bei apžvalgų ištraukų. Šiuo klausimu Pirmosios instancijos teismas mano, kad nors ši analizė suteikė su tam tikrais nagrinėjamos bylos aspektais susijusią bendrą ekonominę apžvalgą, šiems dokumentams surinkti panaudoti 16 400 GBP negali būti laikomi būtinosiomis išlaidomis.

67 Dėl pranešimo *The Failure of the Commision to understand the Economics of Tacit Collusion*, parengto profesoriaus K. Binmore ir pridėto prie dubliko, Pirmosios instancijos teismas mano, kad šis pranešimas, kuriame nagrinėjamas ekonominių koncepcijų, susijusių su tyliu susitarimu veikti, klausimas, gali būti laikomas būtinu šioje byloje.

68 Iš to išplaukia, kad teisingai nustatyta atlygintina profesoriaus K. Binmore atlyginimo suma yra 4 500 GBP (2 000 GBP – už dokumentų, susijusių su ieškiniu, parengimą ir 2 500 GBP – už pranešimą).

69 Toliau Pirmosios instancijos teismas pažymi, kad prašoma padengti 14 985,35 GBP suma, susijusi su profesoriaus D. Neven atlyginimu, apima, pirma, 5 583,17 GBP – už pranešimo *Case No IV/M. 1524 Airtours/First Choice: an Economic Analysis of the Commission Decision*, pridėto prie ieškinio, parengimą, antra, 3 479,40 GBP – už profesoriaus D. Neven darbą rengiant dubliką ir pranešimą *Airtours vs. Commission of the European Communities — Case* T-342/99: *Collective Dominance in the Commission's Statement of Defence, A Comment*, pridėtą prie dubliko, ir, trečia, 5 922,78 GBP – už pasirengimą ir dalyvavimą bylos nagrinėjime.

70 Šiuo klausimu Pirmosios instancijos teismas mano, kad profesoriaus D. Neven indėlis teismo procese buvo būtinas tam, kad Teismas turėtų tikslų, detalų bei argumentuotą ekonominį pranešimą dėl daugelio šios bylos aspektų, susijusių ir su Sprendimu, ir su gynybos esme.

71 Vadinasi, išlaidos profesoriaus D. Neven atlyginimui buvo objektyviai būtinos Pirmosios instancijos teismo procese, todėl turi būti padengta 14 985,35 GBP suma.

72 Taigi teisingai įvertinant atlyginimus nustatytina 49 485,35 GBP suma ieškovės patarėjams ir ekonomikos ekspertams (30 000 GBP – už *Lexecon* indėlį, 4 500 GBP – už profesoriaus K. Binmore indėlį ir 14 985,35 GBP – už profesoriaus D. Neven indėlį).

d) Adreso Liuksemburge išlaidos

73 Ieškovė prašė padengti 620 GBP išlaidų už adreso Liuksemburge suteikimą, kurios sudaro būtinąsias išlaidas. Šiuo klausimu Komisija nepateikė prieštaravimų.

74 Adreso Liuksemburge suteikimo išlaidos buvo būtinos pateikiant ieškinį, ir jų sumos Komisija neginčijo, todėl jos turi būti padengtos.

e) Kitos išlaidos, neįskaitant PVM

75 Ieškovė prašo padengti 19 509,68 GBP išlaidų, motyvuodama, kad tai yra protingos išlaidos, neįskaitant PVM, susijusios su kopijavimu, kelionėmis ir apgyvendinimu (įskaitant ir daugiau kaip vieną advokatą bei ekonomikos patarėjus), ir jas laikyti būtinosiomis išlaidomis. Komisija šiuo klausimu nepateikė prieštaravimų.

76 Kadangi dėl šių išlaidų Komisija neprieštaravo, reikia pripažinti šias išlaidas atlygintinomis ir nurodyti jas padengti.

f) PVM

77 Ieškovė prašo padengti su atlygintinomis išlaidomis susijusio PVM 253 543,47 GBP sumą, kuri taip pat laikytina atlygintina (minėtos nutarties *Leeuwarder Papierwarenfabriek prieš Komisiją* 4 punktas).

78 Komisija ginčija tokią argumentaciją ir šiuo klausimu remiasi 1999 m. gruodžio 16 d. Teisingumo Teismo nutarties *Hüls prieš Komisiją* 20 punktu (C-137/92 P-DEP, dar neskelbta Rinkinyje).

79 Pirmosios instancijos teismas pažymi, kad jei ieškovė yra PVM mokėtoja, sumokėtą už pirktas prekes ir paslaugas PVM ji turi teisę susigrąžinti iš mokesčių administratoriaus. PVM nėra jos išlaidos ir todėl ji negali, remdamasi Darbo reglamento 91 straipsnio b punktu, prašyti Komisijos padengti PVM kaip atlygintinų išlaidų. PVM, skaičiuojamas nuo advokatų atlyginimų ir išlaidų, negali būti padengtas, nes neginčijama, kad ieškovė galėjo išskaityti šias sumokėtas sumas ir todėl neprivalėjo pati mokėti šio mokesčio (žr. šiuo klausimu minėtos nutarties *Hüls prieš Komisiją* 20 punktą).

Išvada

80 Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, išlaidų suma, kurią Komisija turi atlyginti ieškovei, yra 489 615,03 GBP (neįskaitant PVM). Tai yra 420 000 GBP juridinių patarėjų atlyginimų (95 000 GBP – J. Swift, 75 000 GBP – R. Anderson ir 250 000 GBP – *solicitors* kontoros), 30 000 GBP – *Lexecon* atlyginimo, 4 500 GBP –profesoriaus

K. Binmore atlyginimo, 14 985,35 GBP – profesoriaus D. Neven atlyginimo, 620 GBP – adreso suteikimo išlaidų ir 19 509,68 GBP – kitų išlaidų, neįskaitant PVM.

81 Kadangi ši suma apima visas bylos aplinkybes iki šios nutarties priėmimo momento, nėra reikalo atskirai nuspręsti dėl bylinėjimosi išlaidų atlyginimo ieškovei (žr. šiuo klausimu minėtos nutarties *Group Origny prieš Komisiją* 44 punktą ir minėtos nutarties *Nan Ya Plastics and Far Eastern Textiles prieš Tarybą* 49 punktą).

Remdamasis šiais motyvais,

PIRMOSIOS INSTANCIJOS TEISMAS (penktoji išplėstinė kolegija)

nutaria:

Priteisti *Airtours* iš Komisijos bendram bylinėjimosi išlaidų atlyginimui 489 615,03 GBP (keturis šimtus aštuoniasdešimt devynis tūkstančius šešis šimtus penkiolika svarų sterlingų ir tris pensus).

Paskelbta 2004 m. birželio 28 d. Liuksemburge.

Sekretorius — Pirmininkas

H. Jung — P. Lindh